

DE CO-ASSISTENTSCHAPPEN VAN DAGOPLEIDING NAAR DEELTIJDOPLEIDING

R.J. Hiemstra
Arts, coördinator tweede fase

A.J.J.A. Scherpbier
Arts, onderwijscoördinator
Vakgroep Chirurgie

K.W. Kooi-van Hasselt
Studieadviseur

Correspondentieadres:
R.J. Hiemstra
Bureau OnderwijsOntwikkeling
Geneeskunde (BOOG)
Faculteit der Geneeskunde
Bloemsingel 1
9713 BZ Groningen

*T*ot enkele jaren geleden werd een co-assistent bij de vraag:

"Kan ik mijn co-schappen ook in deeltijd lopen?", naar alle waarschijnlijkheid uitgelachen.

Toch bleven - althans in Groningen - studenten deze vraag stellen.

Mede dankzij de volharding van studenten werd in het studiejaar 1988/89 nagegaan of het mogelijk was om de co-schappen in deeltijd te organiseren. Bij wijze van experiment werd een drietal studenten

in de gelegenheid gesteld om enkele co-schappen in deeltijd te volgen.

Inmiddels is het mogelijk om alle co-schappen in deeltijd te volgen.

ERVARINGEN MET DEELTIJD

Op grond van verschillende motieven is aan studenten toestemming verleend om de co-schappen in deeltijd te volgen. De zorg voor kinderen is het meest voorkomende motief om de co-schappen in deeltijd te willen volgen. Daarnaast is het een aantal malen voorgekomen dat co-schappen gecombineerd worden met een part-time baan. Alleen als aannemelijk gemaakt kon worden dat deze baan ook na het afstuderen mogelijkheden bood, werd toestemming voor het volgen van de co-schappen in deeltijd verleend. Tenslotte kunnen ook fysieke beperkingen een reden zijn.

Bij de bespreking van de logistiek van de deeltijdco-schappen is de mogelijkheid van vijf halve dagen per week overwogen. Dit werd door co-assistenten met kleine kinderen als ideaal gezien.

De nadelen overwegen echter. Immers, over het algemeen is het wel duidelijk wanneer werkzaamheden/activiteiten beginnen, maar vervolgens wil er in het klinisch bedrijf nog wel eens wat uitlopen. Halve dagen aanwezig zijn betekent in de praktijk dat de co-assistent in deeltijd weg moet gaan tijdens de werkzaamheden in tegenstelling tot zijn collega's, die wel kunnen blijven. Bovendien zijn klinische activiteiten vaak op vaste tijdstippen op de dag ingeroosterd. Bijvoorbeeld, bij het co-assistentenschap chirurgie: 's ochtends visite en operatieprogramma, 's middags patiënten statussen en indicatiebespreking. Betrokkenheid en activiteit bij alle klinische activiteiten blijft natuurlijk een vereiste voor een goed co-schap.

Om de co-assistent in deeltijd zoveel mogelijk hetzelfde co-schap te kunnen aanbieden als de reguliere co-assistent, is dan ook gekozen voor aanwezigheid gedurende de gehele dag. De plaats van een co-assistent op de afdeling moet gedurende de gehele week permanent bezet zijn. Wanneer er dagen zijn waarop geen co-assistent aanwezig is, zou op een ander tijdstip de neiging bij artsen en verpleegkundigen om hem of haar bij het klinisch werk te betrekken wel eens kunnen afnemen (terwijl het vaak toch al de nodige assertiviteit van de co-assistent vergt om niet gepasseerd te worden voor relevante stageactiviteiten).

Daarom is afgesproken, dat twee studenten gezamenlijk een plaats bezetten, waarbij beiden in totaal drie dagen per week werken. De deeltijdco's zijn in principe elk twee volledige dagen in de week aanwezig. Eén dag wordt in overleg gedeeld en de resterende halve dag wordt gebruikt voor overdracht tussen de beide deeltijdco-assistenten en het bijwonen van besprekingen buiten 'reguliere werktijd'. De verantwoordelijkheid voor een goede onderlinge verdeling van de aanwezigheid ligt bij de beide co-assistenten. De duur van het co-schap wordt evenredig verlengd.

Het is moeilijk om nu al een uitspraak te doen over de kwaliteit van de opleiding in deeltijd. De ervaring is nog slechts gering; recent heeft pas het eerste tweetal studenten in deeltijd de zes lange co-schappen (interne, psychiatrie, neurologie, kindergeneeskunde, chirurgie en obstetrie/gynaecologie) afgerond. Voor wat het waard is: de subjectieve indruk over de opleiding, die ontstaat in gesprekken met deeltijdco's is niet anders dan wanneer met reguliere co-assistenten gesproken wordt.

WAAR KAN HET?

Studenten die de co-schappen in deeltijd volgen, doen inbreuk op een goede logistiek: een continue instroom en een constant aantal co's op iedere afdeling. Een duo kan immers samen wel een reguliere plaats bezetten, maar houdt vervolgens die plaats te lang bezet. In een ziekenhuis waar een gering aantal studenten wordt opgeleid, de geaffilieerde ziekenhuizen, zou dit er toe kunnen leiden, dat er momenten zijn waarop het aantal co's op een afdeling verdubbelt en momenten waarop de afdeling het zonder co's moet stellen. Het moge duidelijk zijn dat, als er op een afdeling de ene week geen en de volgende week twee co-assistenten aanwezig zijn, dit het onderwijsklimaat op een afdeling niet ten goede komt.

Vooralsnog worden in Groningen de co-schappen in deeltijd dan ook uitsluitend in het Academisch Ziekenhuis georganiseerd. De meestal grotere afdelingen en het grote aantal reguliere co's in het Academisch Ziekenhuis maken dat een tweetal deeltijdse studenten relatief minder zwaar op de afdeling drukt dan in een geaffilieerd ziekenhuis. De reguliere wekelijkse instroom is met ruim 10% verminderd om permanent plaatsen voor deeltijdco-assistenten te creëren. Op deze manier bestaat er voor ongeveer acht studenten per jaar de mogelijkheid om de co-schappen in deeltijd te volgen. Dit aantal lijkt voorlopig voldoende.

DE INSCHRIJFDUUR

De studie geneeskunde is een dagopleiding. De maximale inschrijfduur van de tweede fase is beperkt tot twee en een half jaar. Ook de 'deeltijdstudenten' staan als voltijdse studenten ingeschreven en moeten daarvoor dan ook het volle pond betalen. Zij zijn uiteraard niet in staat de co-schappen binnen de maximale inschrijfduur te volgen. In de wet is echter bepaald, dat studenten in de tweede fase om redenen van ziekte, zwangerschap/ouderschap, werk etcetera, verlenging van inschrijfduur kunnen verkrijgen.

Het is de verantwoordelijkheid van de student om na te gaan, wat in de eigen situatie de mogelijkheden voor verlenging van inschrijfduur zijn. Studenten wordt aangeraden hun eigen oordeel op dat punt te toetsen aan het oordeel van de facultaire studieadviseur. Tot dusver ziet het er naar uit, dat er dan altijd voldoende inschrijftijd beschikbaar komt.

WAAROM NU EEN DEELTIJDOPLEIDING

Wellicht heeft het groeiend aantal vrouwen onder de studenten geneeskunde (tabel 1) een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van deeltijdco-schappen: de zorg voor kinderen is door studenten het meest genoemde argument voor co-schappen in deeltijd en dat argument wordt vaker (maar niet uitsluitend) door vrouwelijke studenten naar voren gebracht.

Tabel 1.
Percentages mannen en vrouwen onder de studenten geneeskunde in Groningen

aanvang studie	omvang cohort	mannen (%)	vrouwen (%)
1978	235	64	36
1979	234	63	37
1980	244	64	36
1981	239	63	37
1982	241	60	40
1983	237	47	53
1984	207	44	56
1985	206	48	52
1986	208	45	55
1987	208	40	60
1988	208	48	52
1989	210	46	54

Vanaf het studiejaar 1983/84 hebben de vrouwen een vrij constante numerieke meerderheid onder de studenten geneeskunde in Groningen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat circa vijf jaar later, wanneer grote aantallen studenten van deze cohorten beginnen met de co-schappen, het aantal verzoeken van studenten om in deeltijd de opleiding te kunnen doen, toeneemt. De Groningse gegevens over aantallen mannelijke en vrouwelijke studenten wijken niet sterk af van de totale instroom van eerstejaars studenten geneeskunde in Nederland: het percentage vrouwen was in 1980 38%, in 1983 48%, in 1986 52% en in 1988 57% (afgeleid uit: Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan [HOOP], Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, 1990). Op grond van deze landelijke gegevens is te voorspellen dat de verzoeken van studenten van de andere faculteiten om in deeltijd de co-assistent-schappen te mogen doen, zullen toenemen. Wij zijn benieuwd wanneer wij geen verzoeken van studenten van andere faculteiten meer hoeven te beantwoorden.

PRIJS VOOR MEDISCH ONDERWIJS IN NIJMEGEN

In Nijmegen werd op 11 september een opmerkelijke prijs uitgereikt. De fysioloog Prof. Bernards kreeg van de Nijmeegse medische faculteit de 'Prof. dr. H.J. Lammersprijs voor onderwijs'. De prijs is opmerkelijk omdat ze wordt uitgereikt voor grote verdiensten op onderwijsgebied. Dat is niet zo gebruikelijk in de wetenschappelijke wereld, waar men doorgaans slechts roem verwerft door het publiceren over wetenschappelijk onderzoek. Bovendien staan wetenschappers, alleen al om in de universitaire wereld te overleven, onder een grote druk om te publiceren. Op de medische faculteiten komt daarbij nog de zorg voor de patiënten, die logischerwijs de aandacht opeist. Het geven van onderwijs komt bij dit alles soms makkelijk in de verdrinking.

De Nijmeegse medische faculteit heeft de onderwijsprijs ingesteld om juist het belang van het onderwijs te onderstrepen. Een universiteit ontleent immers allereerst haar bestaansgrond aan het opleiden van jonge mensen. Er is ook om andere redenen alle aanleiding de kwaliteit van het onderwijs hoog op de agenda te zetten. De medische en wetenschappelijke wereld ontwikkelt zich zeer snel. Kennis van vandaag is morgen ten dele weer verouderd. Studenten moeten dan ook vanaf het begin leren hun kennis en vaardigheden steeds op peil te houden. Vanuit de samenleving en door de overheid wordt de kwaliteit van het onderwijs kritisch bekeken.

Aan de Nijmeegse faculteit wordt steeds opnieuw geprobeerd het onderwijs te verbeteren en te vernieuwen. Zo is de laatste jaren het praktische gedeelte van de artsopleiding verbeterd door de instelling van een 'algemeen co-assistentenschap'. Daarin worden co-assistenten eerst systematisch getraind in medisch-technische vaardigheden en in gesprekstechnieken voor ze met echte patiënten in contact komen.

In de nieuwe studierichting gezondheidswetenschappen binnen de medische faculteit, is het mogelijk geworden meer de nadruk te leggen op de achtergronden van ziekte en gezondheid. Preventie krijgt daarbij veel aandacht.

Professor Bernards werd gekozen uit 11 voorgedragen kandidaten. Hij kreeg de onderwijsprijs om een aantal redenen, volgens de jury.

Bernards heeft gedurende een lange reeks van jaren op uitstekende wijze onderwijs gegeven in de fysiologie; een basisvak voor studenten geneeskunde, gezondheidswetenschappen en tandheelkunde. Samen met zijn Amsterdamse collega Bouman schreef hij een inmiddels befaamd handboek 'Fysiologie van de mens'. Dit standaardwerk voor Nederlandse studenten wordt steeds up to date gehouden. Bernards is bovendien in staat ingewikkelde fysiologische processen glashelder uit te leggen voor geïnteresseerde leken. Dat doet hij onder meer in zijn bijdragen voor de gezondheidsrubrieken van het dagblad De Gelderlander.

Van het nieuwe onderwijsprogramma voor geneeskunde, ingevoerd in 1982, was Bernards de voornaamste architect. Sommige kenmerken van het Nijmeegse onderwijs zijn daarna ook door andere faculteiten overgenomen.

Tenslotte worden de in Nijmegen ontwikkelde ideeën over onderwijs door Bernards ook in het buitenland uitgedragen. Onder meer in Tanzania, in Indonesië en recent nog in Bahrein. Zijn ervaringen in het buitenland komen onder andere weer ten goede aan de faculteit via de 'Werkgroep Gezondheidszorg Ontwikkelingslanden'.

De onderwijsprijs is genoemd naar Prof. dr. H.J. Lammers. Deze was gedurende vele jaren decaan van de faculteit. Hij was befaamd om zijn uitstekende onderwijs in de anatomie.

De prijs bestaat, naast een oorkonde, uit een geldbedrag van 5000 gulden. Dit bedrag zal door professor Bernards worden besteed aan onderwijsfaciliteiten voor de 'werkgroep gezondheidszorg ontwikkelingslanden'. Deze werkgroep verzorgt onder meer de voorbereidingen van co-assistenten die stages lopen in ontwikkelingslanden.